

CO₂-managementplan Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Versie 1.7

Datum 18 juli 2024
Status – Actualisatie CO₂ -managementplan.

Colofon

Directie Organisatie, Bedrijfsvoering en Personeel
Team Duurzaam VWS

Bezoekadres:
Parnassusplein 5 2511 VX Den Haag

Contactpersoon   Ray Heus
                                 Duurzaamheidcoördinator VWS
                                 06-27504164

rh.heus@minvws.nl

Versie   1.7
Auteur   Team Duurzaam VWS

Datum vaststelling
Behandeld door   MT OBP
Vastgesteld door   Bestuursraad Bedrijfsvoering VWS
Aantal pagina's   40

Tabel 1: Versiebeheer

Versie	Datum	Opmerkingen
1.1	4 november 2022	Vastgesteld door Bestuursraad Bedrijfsvoering VWS
1.2	27 februari 2024	Actualisatie CO ₂ managementplan
1.3	5 april 2024	Actualisatie CO ₂ managementplan
1.4	10 april 2024	Actualisatie CO ₂ managementplan
1.5	22 mei 2024	Document doorgelezen. Opmerkingen genoteerd.
1.6	29 mei 2024	Document besproken. Opmerkingen worden in versie 1.6 verwerkt
1.7	18 juli 2024	Actualisatie CO ₂ managementplan - jaarcijfers 2023 verwerkt in de tabellen

Inhoud

	Colofon—2
	Inhoud—3
	Samenvatting—4
	Inleiding—5
1	CO₂-voetafdruk—6
1.1	Afbakening van de organisatie—6
1.2	CO ₂ -voetafdruk referentiejaar 2019—6
1.3	CO ₂ -voetafdruk jaar 2023—8
1.4	Trend over de jaren per categorie—10
1.5	CO ₂ -uitstoot per scope—12
1.6	CO ₂ -voetafdruk per organisatieonderdeel—13
1.7	CO ₂ -uitstoot RIVM—14
1.8	Data en Monitoring—15
2	Reductiedoelstellingen—16
2.1	Ambitie Rijksoverheid—16
2.2	Ambitie VWS—16
2.3	Voortgang op de doelstellingen—17
3	Maatregelen—22
3.1	Maatregelen vastgoed, energie en bewustwording.—22
3.2	Maatregelen zakelijke mobiliteit—27
3.3	Verwachte effecten van maatregelen—30
3.4	Kosten—322
4	Participatie—333
4.1	Dutch sustainable mobility pledge—333
4.2	Programma Duurzame Zorg—3
4.3	MVOI Manifest—33
4.4	Denk Doe Duurzaam—344
4.5	De Community of Practice CO ₂ -Prestatieladder—344
5	Bijlage—355
5.1	Stuurcyclus CO ₂ -management—35
5.2	Afwijkende, corrigerende en preventieve maatregelen—377
5.3	Documentatiesysteem—37
5.4	Koppeltabel—388
5.5	Pandenlijst 2023— Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Samenvatting

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is sinds 2 maart 2023 gecertificeerd op niveau 3 van de CO₂-Prestatieladder. Voor VWS zijn de volgende onderdelen meegenomen in de ladder: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), het agentschap van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (aCBG), het CIBG, de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ), het Sociaal-Cultureel Planbureau (SCP), de Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I), secretariaten van Gezondheidsraad (GR), Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS), NL Sportraad en Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek (CCMO), Dienst Testen (2021) en de Jeugdautoriteit.

Het CO₂-managementplan is een verplicht onderdeel van de CO₂-Prestatieladder. Het bevat inzicht in hoe VWS de CO₂-uitstoot op de onderwerpen vastgoed en zakelijk reizen de komende jaren wil gaan verduurzamen. De voornaamste CO₂-uitstoot bij VWS zit in het verbruik van gas en elektra en in zakelijke kilometers. Vliegverkeer geven daarnaast ook een behoorlijke uitstoot.

In lijn met de rijksbrede maatregelen die al lopen en in overleg met de organisatieonderdelen zijn de VWS-maatregelen geformuleerd. Dat gaat vooral om maatregelen voor minder gas- en elektragebruik in de panden, grotendeels in uitvoering bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). De rijksbrede maatregelen die nu lopen voor de 15% gasreductie rijksbreed helpen hierbij. Daarnaast gaat het om maatregelen voor minder zakelijk auto- en vliegverkeer.

Aanvullend op de rijksbrede maatregelen zet VWS in op de volgende maatregelen:

- Energiebesparende maatregelen op de locatie (afstemming met RVB)
- Minder koelen in de zomer (conform de campagne van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat 'Zet ook de knop om')
- Vergroten bewustzijn van medewerkers
- Elektrische leasefietsen bij VWS sinds medio 2021 (loopt al)
- Verkenningen naar de mogelijkheden voor CO₂-reisbudget, energie besparen door minder dataverkeer en het verduurzamen van laboratoria met het Laboratory Efficiency Assessment Framework (LEAF)-initiatief

Als we alle maatregelen uit het plan kunnen realiseren levert dat een besparing op aan CO₂-uitstoot van ca. 45% ten opzichte van 2019. Mochten maatregelen niet mogelijk zijn of tegenvallen, dan is die besparing minder en zijn aanvullende maatregelen nodig. Met deze set maatregelen halen we als VWS nog niet de doelen in 2030. Daarvoor zullen in de jaren hierna meer maatregelen nodig zijn.

Inleiding

Het akkoord van Parijs, is een internationaal verdrag om de opwarming van de Aarde te beperken. Het akkoord is op 12 december 2015 gepresenteerd op de klimaatconferentie van Parijs 2015.

In 2019 hebben we namens Nederland, als rijksoverheid, het klimaatakkoord getekend. Met dit akkoord hebben wij ons als rijksoverheid, voor Nederland, de verplichting opgelegd om in 2030 klimaatneutraal te zijn.

Ingegeven door het Klimaatakkoord en volgend op het besluit van de Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijk (ICBR) in juni 2021¹, is het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport op 2 maart 2023 gecertificeerd op de CO₂-Prestatieladder.

De CO₂-prestatieladder is een tool die ons als VWS-inzicht geeft in onze CO₂-uitstoot. Met de inzichten die de CO₂-prestatieladder ons als VWS geeft zijn wij in staat om daar waar nodig maatregelen bij te sturen of aan te scherpen. De ladder bestaat uit vijf niveaus. Niveau 3 is het gebruikelijke instapniveau van de prestatieladder, waarin het eigen energieverbruik centraal staat in de vorm van verwarming, verlichting en zakelijke mobiliteit. Dit betreft scope 1 en 2 en zakelijke mobiliteit uit scope 3 volgens het Greenhouse Gas Protocol (GHG)²:

Eigen Uitstoot

Scope 1: Eigen direct gas- en brandstofverbruik

- Brandstof wagenpark
- Aardgas verwarming

Scope 2: Eigen indirect energieverbruik

- Elektriciteit
- Stadwarmte

Uitstoot buiten de organisatie

Scope 3: Indirect energieverbruik in de keten

- Vliegen, zakelijk gebruik privéauto's, OV³
- Upstream: Inkoopketen materialen en diensten
- Downstream: 'gebruikers' geleverde diensten, effect van uitvoering beleid

De CO₂-Prestatieladder wordt gecoördineerd door team Duurzaam VWS, en is ondergebracht bij team Facilitair en Huisvesting van de Directie Organisatie, Bedrijfsvoering en Personeel. Er wordt nauw samengewerkt met de diensten, adviesraden en agentschappen binnen de VWS-organisatie.

Dit CO₂-managementplan wordt jaarlijks bijgewerkt en gecommuniceerd, volgens de eisen van de CO₂-Prestatieladder

---

¹ Besluit ICBR: alle ministeries voeren de CO₂-Prestatieladder in
<https://www.iedereendoetwat.nl/actueel/nieuws/2021/11/02/rijk-als-werkgever-zet-in-op-duurzaamheid>

² <https://ghgprotocol.org/>

³ In een CO₂-voetafdruk conform de CO₂-Prestatieladder op niveau 3, worden de scope 3 emissies (categorie Business Travel) meegenomen in de emissie inventaris

1 CO₂-voetafdruk

In dit hoofdstuk wordt de CO₂-voetafdruk van het ministerie van VWS gepresenteerd. Het jaar 2019 is gekozen als referentiejaar omdat dit het laatste 'normale' jaar was voor de coronacrisis. 2019 dient als nulmeting voor het CO₂-beleid volgens de eisen van de CO₂-Prestatieladder.

1.1 Afbakening van de organisatie

In 2022 is gekeken welke onderdelen van VWS binnen de scope van de CO₂-prestatieladder worden meegenomen. Het organisatiebesluit VWS 2021 is daarbij het leidende document. De deelnemende VWS-onderdelen (Tabel 1) zijn op 16 juni 2022 vastgesteld door de Bestuursraad Bedrijfsvoering (BRBV). Jaarlijks wordt op basis van het organogram gecontroleerd of er organisatiewijzigingen hebben plaatsgevonden.

Tabel 2. *Boundary VWS*

Organisatieonderdeel	Opmerkingen
Kerndepartement	
IGJ	Inspectie
RIVM	Agentschap
CIBG	Agentschap
(a)CBG	Agentschap
SCP	Planbureau
Secretariaten van NL Sportraad Gezondheidsraad Raad voor Volksgezondheid en Samenleving	Adviesraad
Secretariaat CCMO	ZBO-Staat
Gebouwen secretariaten ESTT	Valt in voetafdruk onder kerndepartement omdat ESTT daar als directie in is ondergebracht
DUS-I	Dienst
Dienst Testen	In 2021 was Dienst Testen een apart organisatieonderdeel van VWS. In 2022 was Dienst Testen onderdeel van het kerndepartement. Dienst Testen houdt per 1 september 2023 op te bestaan. Dit besluit vloeit voort uit het beëindigen van de testoperatie per 18 maart 2023.
Jeugdautoriteit	Onderdeel van het kerndepartement

1.2 CO₂-voetafdruk referentiejaar 2019

In de onderstaande grafiek de CO₂-voetafdruk over het jaar 2019. De CO₂-voetafdruk omvat alle directe uitstoot door het eigen brandstofverbruik, verwarming, het elektriciteitsverbruik, zakelijke reizen en woon-werkverkeer. De CO₂-voetafdruk van de VWS-organisatie als geheel bedroeg in 2019 15.107 ton CO₂. Daarmee valt VWS in de categorie 'Groot' van de CO₂-Prestatieladder. De meeste CO₂-uitstoot wordt veroorzaakt door:

- 1 Energie (elektriciteit en verwarmen);
- 2 Vliegreizen;
- 3 Bedrijfswagens (wagenpark).

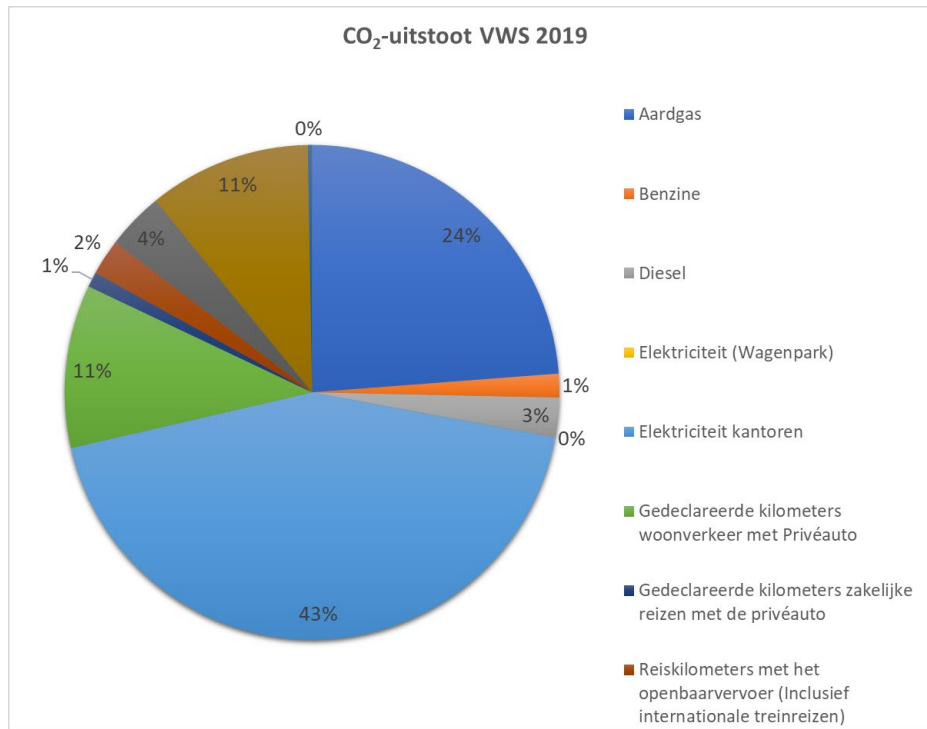
Tabel 3. CO₂ voetafdruk VWS-concern 2019

Type energieverbruik	Totale CO ₂ -uitstoot in 2019 (ton)	Aandeel in de totale voetafdruk
Scope 1		
Aardgas	3586	24%
Benzine	233	2%
Diesel	389	3%
Totaal Scope 1	4208	28%
Scope 2		
Elektriciteit (Kantoren)	6552	43%
Stadsverwarming	562	4%
Elektriciteit (wagenpark)	2	0%
Warmte opslag	41	0%
Totaal Scope 2	7157	47%
Scope 3		
Vliegen**	1601	11%
Gedeclareerde kilometers woonverkeer met Privéauto	1607	11%
Gedeclareerde kilometers zakelijke reizen met de privéauto	148	1%
Reiskilometers met het openbaarvervoer (Inclusief internationale treinreizen) ⁴	354	2%
Totaal Scope 3	3711	25%
Totaal Scope 1 t/m 3	15107	100%

In figuur 1 is de totale CO₂-voetafdruk weergegeven.

Figuur 1: CO₂-voetafdruk VWS 2019

⁴ Vanwege een andere rekenmethode verschilt de berekende uitstoot op vliegreizen van het getal wat in het plan van aanpak Anders reizen is genoemd.

1.3 CO₂-voetafdruk jaar 2023

In de onderstaande grafiek de CO₂-voetafdruk over het jaar 2023. De CO₂-voetafdruk als geheel bedroeg in 2023 6586 ton CO₂. De meeste CO₂-uitstoot wordt veroorzaakt door:

1. Energie (elektriciteit en verwarmen);
2. Vliegereizen;
3. Bedrijfswagens (wagenpark).

Tussen 2019 en 2023 is de CO₂-uitstoot met 56% gedaald. De belangrijkste oorzaak van de daling is dat op de locatie Antonie van Leeuwenhoeklaan vanaf 2023 Nederlandse groene Stroom is ingekocht. Andere oorzaken van de daling:

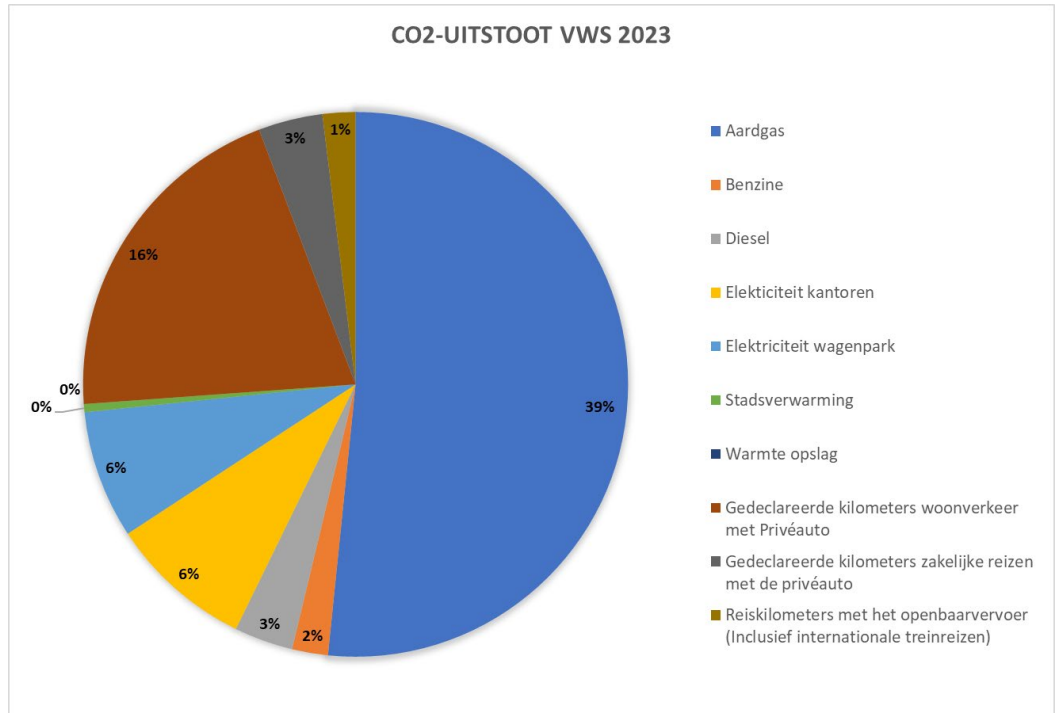
- Verduurzaming wagenpark van VWS. Vanaf 2019 is gestart met de elektrificatie van het wagenpark van VWS.
- Sinds de COVID-pandemie in 2020 wordt er minder gereisd. Ondanks dat vanaf 2022 met het versoepelen van de maatregelen de reisdrevingen weer omhoog zijn gegaan, is dit nog altijd minder dan in 2019.
- Daling van het gas en warmte verbruik. Sinds de COVID-pandemie werken medewerkers minder vaak op kantoor. In september 2022 is de verwarming [2 graden lager gezet](#).
- Gunstigere emissiefactoren. Bijvoorbeeld de emissiefactoren voor tram en treinreizen waren in 2023 lager dan in 2019.

Tabel 4: CO₂ voetafdruk VWS-concern 2023

Type energieverbruik	Totale CO ₂ -uitstoot in 2023 (ton)	Aandeel in de totale voetafdruk
Scope 1		
Aardgas	2595	39%
Benzine	107	2%
Diesel	175	3%
<u>Totaal Scope 1</u>	<u>2877</u>	<u>44%</u>
Scope 2		
Elektriciteit (Kantoren)	428	6%
Stadsverwarming	390	6%
Elektriciteit (wagenpark)	30	0%
Warmte opslag	24	0%
<u>Totaal Scope 2</u>	<u>873</u>	<u>13%</u>
Scope 3		
Vliegen	1529	23%
Gedeclareerde kilometers woonverkeer met Privéauto	1025	16%
Gedeclareerde kilometers zakelijke reizen met de privéauto	192	3%
Reiskilometers met het openbaarvervoer (Inclusief internationale treinreizen)	98	1%
<u>Totaal Scope 3</u>	<u>2844</u>	<u>43%</u>
Totaal Scope 1 t/m 3	6594	100%

Figuur 2: CO₂-voetafdruk VWS 2023

1.4 Trend over de jaren per categorie

In de onderstaande tabel de CO₂-voetafdruk per categorie. In de tabel is goed te zien dat in 2020 en in 2021 sprake was van een lagere CO₂-uitstoot. Dit is te verklaren door de toen geldende COVID-maatregelen. De medewerkers werkten toen veelal thuis en er vonden minder reisbewegingen plaats. In 2023 is de CO₂-uitstoot fors gedaald doordat op de locatie Antonie van Leeuwenhoeklaan 9 groene stroom wordt ingekocht.

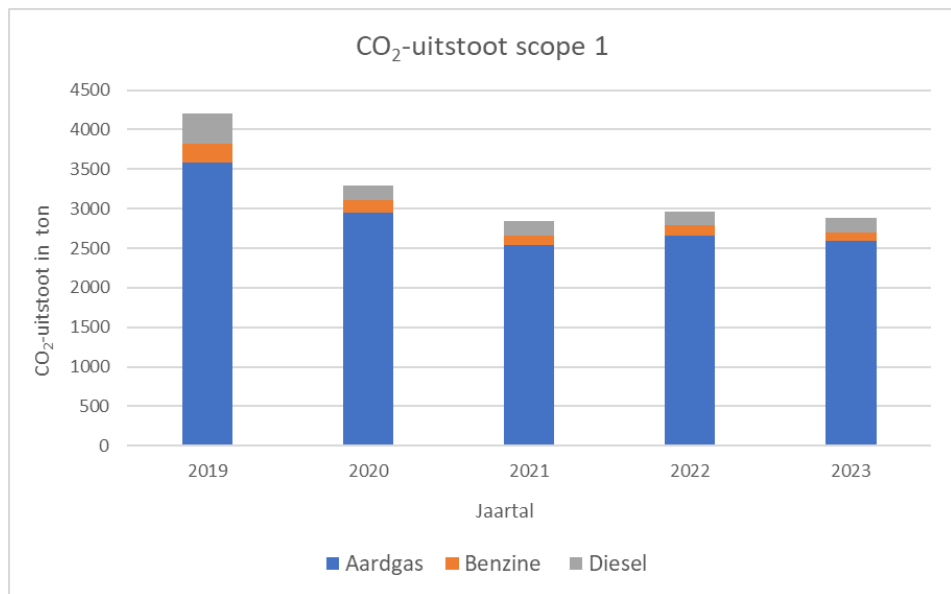
Tabel 5: CO₂ voetafdruk VWS-concern 2019-2023

Type energieverbruik	CO ₂ -uitstoot 2019 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2020 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2021 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2022 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2023 (ton)
Scope 1					
Aardgas	3586	2946	2536	2665	2595
Benzine	233	162	128	126	107
Diesel	389	183	180	168	175
Totaal scope 1	4208	3290	2845	2959	2878
Scope 2					
Elektriciteit (kantoren)	6552	5682	5912	5431	428
Stadsverwarming	562	592	614	384	390
Warmte opslag	41	20	25	25	24
Elektriciteit (wagenpark)	2	6	26	37	30
Totaal scope 2	7157	6299	6577	5896	873
Scope 3					
Vliegen	1601	673	360	1496	1529
Gedeclareerde kilometers woonverkeer met Privéauto	1607	1251	603	817	1025
Gedeclareerde kilometers zakelijke reizen met de privéauto	148	161	224	208	192
Reiskilometers met het openbaarvervoer (inclusief internationale treinreizen)	353	113	32	58	98
Totaal scope 3	3711	2200	1218	2580	2844
Totaal scope 1 t/m 3	15075	11787	10641	11433	6594

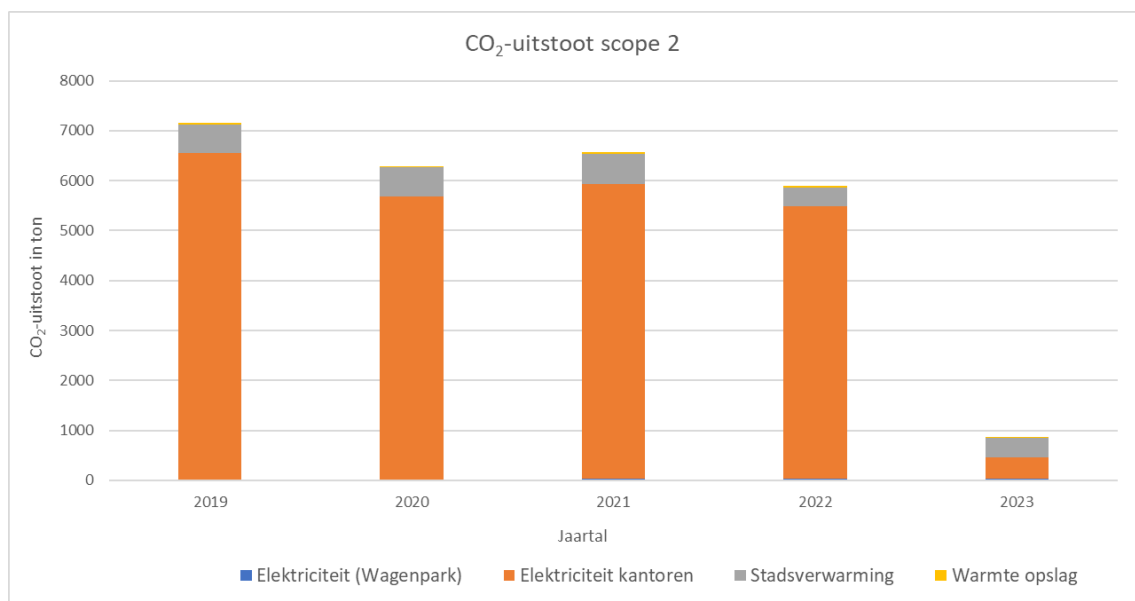
1.5 CO₂-uitstoot per scope

In de onderstaande drie grafieken de CO₂-uitstoot per scope.

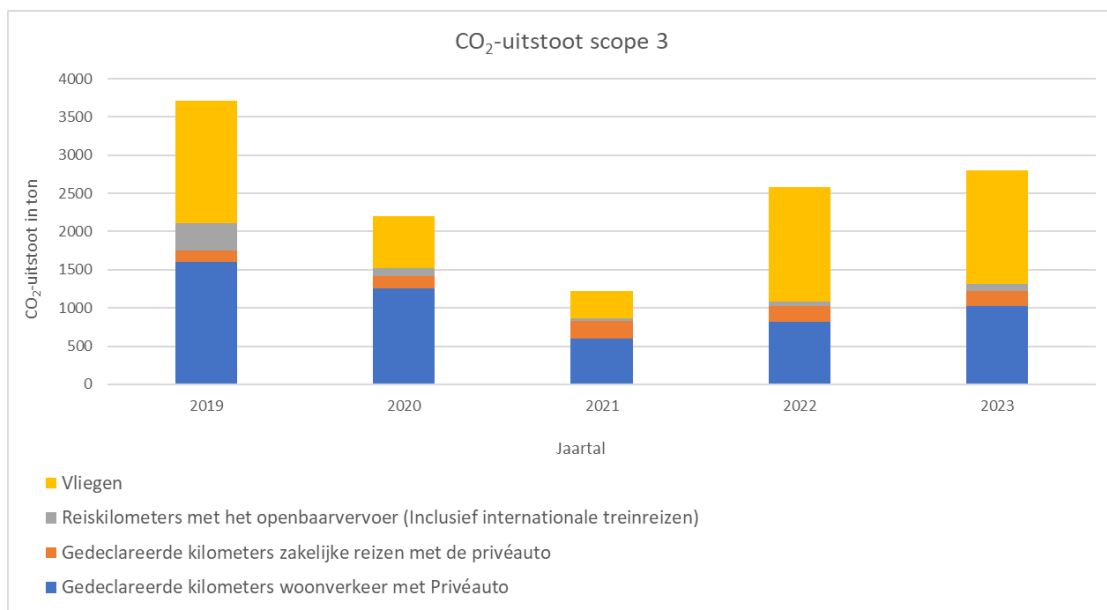
Figuur 3: CO₂-voetafdruk scope 1

Figuur 4: CO₂-voetafdruk scope 2

Figuur 5: CO2-voetafdruk scope 3

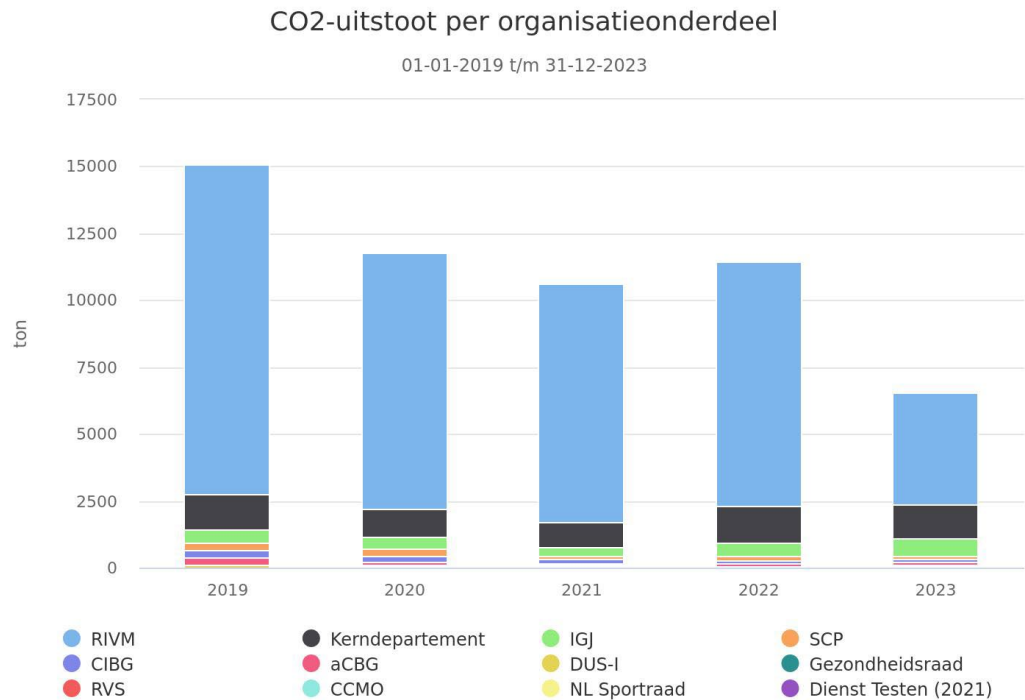

1.6 CO₂- voetafdruk per organisatieonderdeel

Al onze organisatieonderdelen samen vormen een gezamenlijke voetafdruk. Tot en met 2022 was 80% van de voetafdruk afkomstig van het RIVM. De locatie Antonie van Leeuwenhoeklaan is in 2023 overgestapt op groene stroom. Het aandeel van het RIVM in de voetafdruk is gedaald naar 67%.

Tabel 6. CO₂ uitstoot per organisatieonderdeel

Aspect	CO ₂ -uitstoot 2019	CO ₂ -uitstoot 2020	CO ₂ -uitstoot 2021	CO ₂ -uitstoot 2022	CO ₂ -uitstoot 2023
aCBG	306	141	69	115	96
CCMO	2	1	0	0	31
CIBG	271	218	137	114	97
Dienst testen	n.v.t	n.v.t	18	n.v.t	n.v.t
DUS-I	88	43	36	22	18
GR	3	54	52	48	7
IGJ	480	431	377	537	665
Kern	1306	1047	927	1366	1294
NL-sportraad	1	0	0	0	33
RIVM	12327	9603	8910	9109	4214
RVS	6	4	1	1	26
SCP	285	241	102	114	104
Totaal	15074	11784	10631	11427	6586

Figuur 6: CO₂-voetafdruk VWS per organisatieonderdeel

1.7 CO₂-uitstoot RIVM

Het grootste deel van de CO₂-uitstoot van het RIVM is afkomstig uit het gas- en elektriciteitsverbruik van het RIVM. Het RIVM is gehuisvest in verschillende panden op het adres Antonie van Leeuwenhoeklaan 9.

Het hoge energieverbruik komt voor een belangrijk deel door het hoge verbruik van de laboratoria van het RIVM. Daar wordt gebruik gemaakt van klimaatkamers, van -80-gradenvriezers, van zuurkasten, flowkasten, analyseapparatuur etc. Veel van deze apparatuur moet volcontinu draaien om de voor de verschillende bepalingen benodigde condities te waarborgen. Een andere factor is de ouderdom van sommige gebouwen in Bilthoven. Het RIVM gaat in 2025 naar een moderner en meer duurzaam gebouw verhuizen en er is om die reden bewust gekozen om de huidige panden niet verder te verduurzamen.

Tot en met 2022 werd gebruik gemaakt van grijze stroom. Vanaf 1 januari 2023 is het RIVM overgegaan op groene stroom waarmee een grote stap is gezet in de verduurzaming.

In de onderstaande tabel de CO₂-uitstoot van het RIVM.

Tabel 7. CO₂ uitstoot per organisatieonderdeel

Type energieverbruik	CO ₂ -uitstoot 2019 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2020 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2021 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2022 (ton)	CO ₂ -uitstoot 2023 (ton)
Scope 1					
Aardgas	3548	2904	2473	2620	2569
Benzine	93	37	29	26	23
Diesel	334	170	178	168	175
Totaal scope 1	3974	3112	2680	2813	2767
Scope 2					
Elektriciteit (kantoren)	6227	5292	5610	5176	82
Elektriciteit (wagenpark)	0	0	1	3	2
Totaal scope 2	6228	5292	5611	5179	84
Scope 3					
Vliegen	754	177	78	390	444
Gedeclareerde kilometers woonverkeer met Privéauto	1253	975	486	660	836
Gedeclareerde kilometers zakelijke reizen met de privéauto	12	15	44	38	46
Reiskilometers met het openbaarvervoer (inclusief internationale treinreizen) ⁵	106	34	12	29	37
Totaal scope 3	2125	1201	620	1118	1374
Totaal scope 1 t/m 3	12327	9604	8910	9110	4214

1.8 Data en Monitoring

Alles valt of staat met goede data en monitoring. 'Meten is weten'. Alleen met de juiste gegevens kunnen maatregelen worden genomen en keuzes worden gemaakt om de doelstellingen te bereiken. Door te meten wordt gemonitord hoever VWS is in de realisatie van de ambities, en deze informatie wordt gebruikt in de communicatie. Vanaf 2023 wordt per half jaar de CO₂-voetafdruk van VWS bijgewerkt.

VWS is aangesloten bij de rijksbrede werkgroep "data duurzaamheid". In deze werkgroep zijn verschillende departementen vertegenwoordigd. Het doel van de werkgroep is om te zorgen dat data centraal beschikbaar komen en dat de verschillende departementen op een soortgelijke manier gaan rapporteren over hun prestaties.

⁵ Tot en met 2021 was voor openbaarvervoer geen specificatie naar organisatieonderdeel mogelijk. Op basis van de procentuele verhouding in het jaar 2022 is voor de jaren 2019-2021 een verdeling naar een organisatieonderdeel gemaakt.

2 Reductiedoelstellingen

2.1 Ambitie Rijksoverheid

Nederland heeft de ambitie om de uitstoot van broeikasgassen met 55% te reduceren in 2030 ten opzichte van het niveau van 1990 en in 2050 CO₂-neutraal te zijn. Met het sluiten van het Klimaatakkoord eind 2019, is voor de periode tot 2030 het beleid vastgesteld om deze doelen te behalen. In het Klimaatakkoord is ook opgenomen dat de rijksoverheid daarin een voorbeeldrol neemt met het verduurzamen van de bedrijfsvoering. Practice what you preach is daarbij het leidende principe.

De uiteindelijke ambitie van het rijk is een klimaatneutrale bedrijfsvoering. klimaatneutraal houdt in dat activiteiten geen negatief effect mogen hebben op het klimaat; dat een balans is gevonden tussen CO₂-uitstoot en CO₂-opname uit de atmosfeer (bijv. door bomen en planten), waardoor de opwarming van de aarde niet verder oploopt. De strategie daarbij is gericht op besparen van energie en het voorkomen van verspilling. Vervolgens is het de bedoeling om zoveel mogelijk over te schakelen op hernieuwbare bronnen en grondstoffen.

Het rijk heeft tussendoelen bepaald om te stimuleren dat daadwerkelijk wordt bespaard. Belangrijke tussendoelen zijn bijvoorbeeld: het halveren van de uitstoot van mobiliteit, overschakelen op hernieuwbaar gas en 100 procent duurzame elektriciteit en een halvering van het energieverbruik van de kantoren.

De oorlog in Oekraïne heeft geleid tot het Europese besluit niet meer afhankelijk te willen zijn van Russisch aardgas. In Nederland is daartoe in het voorjaar de campagne "Zet ook de knop om" gestart en verzoekt de Europese Commissie de lidstaten tussen september 2022 en maart 2023 15% reductie in het aardgasverbruik te realiseren. Dit brengt het streven naar verlaging van het energieverbruik om de CO₂-uitstoot te verlagen in een stroomversnelling.

2.2 Ambitie VWS

Eind 2019 sprak de BestuursRaadBedrijfsvoering (BRBV) de ambitie uit dat VWS koploper zou zijn in de verduurzaming van het rijk. Begin 2020 kwam de COVID-pandemie. Het ministerie van VWS moest twee jaar lang alle zeilen bijzetten om de COVID-pandemie in Nederland het hoofd te bieden. Begin 2022 keerde de rust enigszins weder en is er ook weer meer ruimte gekomen om de verduurzaming een impuls te geven.

De koploperpositie zijn we kwijt, nu het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat al op niveau 5 van de CO₂-prestatieladder is gecertificeerd en de ministeries van Economische Zaken/Landbouw & Visserij en Binnenlandse Zaken met niveau 4 bezig zijn. Dat wil niet zeggen dat VWS niet ambitieus is – we zetten ons in om in het peloton te blijven samen met alle organisatieonderdelen. Het RIVM neemt daarin een bijzondere positie in, met zijn labs en de vertraagde verhuizing. VWS heeft de ambitie om in 2025 naar **niveau 4** te gaan op de CO₂-prestatieladder.

De maatregelen die we nu nemen lijken voor een gemiddeld ministerie misschien niet ambitieus, maar voor de specifieke situatie van VWS en RIVM zijn ze dat zeker wel. De maatregelen zijn generiek, de uitvoering ervan is maatwerk. Geen pand is immers hetzelfde en de organisatieonderdelen hebben ook verschillende functies

met een bijbehorend verschillend patroon van energieverbruik. Per onderdeel kan de focus om die redenen verschillen.

Het ambitieniveau vanuit de SKAO maatregelenlijst is als middenmoter te classificeren. We committeren ons aan de rijksbrede maatregelen en sturen daar actief op en we verkennen de mogelijkheden voor verdergaande VWS specifieke maatregelen, zoals de verduurzaming van de labs van het RIVM.

Samen met de collega's bij de onderdelen met verduurzaming en huisvesting en facilitair in hun portefeuille zetten we de schouders eronder en helpen en inspireren we elkaar waar mogelijk.

In dit stadium ligt het accent op energiemaatregelen, die voor het grootste deel afhankelijk zijn van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en FMHaaglanden (FMH). Beleidsdirecties worden aangesproken op CO₂-reductie door het letten op zakelijke mobiliteit en duurzaam gedrag. Denk hierbij aan het stimuleren om deuren te sluiten, lichten en beeldschermen uit te zetten waar dat kan.

De nu geïmplementeerde PDCA-cyclus die ons twee keer per jaar duidelijk inzicht geeft in hoe we ervoor staan, maakt het mogelijk gericht(er) te sturen, waardoor ook het VWS-concern zijn bijdrage levert aan het komen tot een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030.

2.3 Voortgang op de doelstellingen

Net zoals de gehele rijksoverheid wil VWS een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030. Daarvoor schetsen we in dit plan een pad op basis van het Rijksbeleid en onze eigen vastgestelde CO₂-uitstoot, met als gevolg de volgende energie- en CO₂-reductiedoelstellingen:

Tabel 8: Reductiedoelstellingen

CO ₂ reductiedoelstellingen:	Deze reductiedoelstellingen hebben betrekking op de volgende meest materiële emissies:
Scope 1:	
<ul style="list-style-type: none"> Gasinkoop van alle rijksgebouwen in 2030 voor minimaal 50% afkomstig van hernieuwbare bronnen. 	Aardgasverwarming
<ul style="list-style-type: none"> In 2020 is het wagenpark 20% zero emissie, in 2028 100%. 	Wagenpark
Scope 2:	
<ul style="list-style-type: none"> Elektriciteit is 100% hernieuwbaar in 2030. 	Elektriciteit
Scope 3 – Business Travel:	
<ul style="list-style-type: none"> 50% CO₂-reductie door zakelijke reizen (incl. woon-werk verkeer) in 2030 ten opzichte van 2016. 	Zakelijke reizen met: OV, internationale trein, privéauto (gedeclareerde dienstreizen), en vliegtuig.
Reductiedoelstellingen energiebesparing:	
Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen.	
Gasverbruik van alle rijksgebouwen in 2030 met 30% afgenomen ten opzichte van 2019.	

Om te voldoen aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder heeft het ministerie van VWS een plan van aanpak opgesteld met een set van reductiemaatregelen voor de periode 2022-2024 – de eerste certificaatcyclus van drie jaar (zie hoofdstuk 3).

De reductiemaatregelen gaan naar verwachting in 2024 een CO₂-reductie van 6883 ton opleveren. Dit is een verwachte reductie van 45% ten opzichte van het referentiejaar 2019. Dit is niet voldoende om in 2030 een klimaatneutrale bedrijfsvoering te bereiken. Aanvullende maatregelen vanaf 2024 zijn noodzakelijk.

VWS heeft nog een aantal extra maatregelen in beeld om een aanvullende reductie te behalen, maar die op dit moment nog om nader verkenning vragen over welke stappen, mensen en middelen noodzakelijk zijn voor hun implementatie.

Hieronder de voortgang van VWS op de Rijksbrede doelstellingen.

Doelstelling 1: Gasinkoop van alle rijksgebouwen in 2030 voor minimaal 50% afkomstig van hernieuwbare bronnen.

In de gebouwen waarin VWS is gehuisvest was in 2023 0,03% van het ingekochte gas afkomstig uit hernieuwbare bronnen.

Duurzame inkoop van hernieuwbaar gas is op dit moment slechts beperkt mogelijk. Er wordt weinig hernieuwbaar gas opgewekt. Het RVB verwacht de komende jaren meer duurzaam gas in te kunnen kopen. Hiervoor moet de duurzame gasproductie wel toenemen.

Doelstelling 2: In 2020 is het wagenpark 20% zero emissie, in 2028 100%.

Het wagenpark van VWS bestaat uit 42 personenwagens en 38 bedrijfswagens. Op 1 juli 2024 was 60% van de personenwagens elektrisch. VWS ligt op koers om voor 2028 alle personenwagens te elektrificeren. Belangrijke randvoorwaarde is dat op de kantoorlocaties genoeg laadpalen zijn om de auto's op te laden.

Het RIVM heeft een groot aantal bedrijfswagens. Dit zijn o.a. koelwagens, vrachtwagens en meetwagens. Vanwege de beperkte actieradius is het voor het RIVM niet mogelijk om alle bedrijfswagens voor 2028 te elektrificeren.

Het is niet duidelijk met wat voor soort stroom de elektrische auto's worden geladen. Voor de CO₂-prestatieladder is de stroom als grijs gekwalificeerd.

Tabel 9: Samenstelling wagenpark 1 juli 2024

Betrekking op	Totaal voertuigen	#Elektrisch	%Elektrisch	#Hybride	%Hybride	#Diesel/benzine	%Diesel/benzine
Kerndepartement VWS- personenwagens	9	6	67%	3	33%	0	0%
IGJ – personenwagens	21	14	67%	1	5%	5	24%
RIVM- personenwagens	12	5	42%	3	25%	4	33%
RIVM- bedrijfswagens	32	1	3%	0	0%	31	97%
RIVM bedrijfswagens - vrachtauto's	6	0	0%	0	0%	6	100%
Departement VWS exclusief bedrijfswagens	42	25	60%	7	17%	9	21%
Departement VWS inclusief bedrijfswagens	80	26	33%	7	9%	46	58%

Doelstelling 3: Elektriciteit is 100% hernieuwbaar in 2030

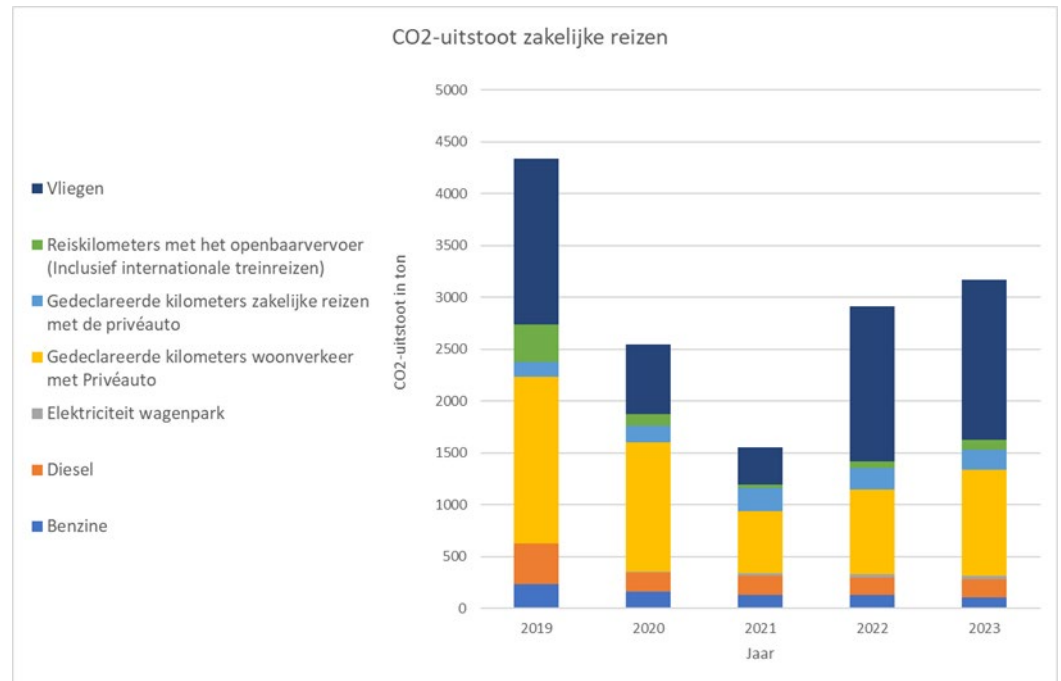
Het aandeel groene stroom in het totale elektriciteitsverbruik van VWS is gestegen van 36% in 2019 naar 94% in 2023. Ruim 70% van het elektriciteitsverbruik van VWS is afkomstig van de locatie Antonie van Leeuwenhoeklaan 9. Op deze locatie werd tot en met 2022 gebruik gemaakt van grijze stroom. Vanaf 2023 wordt groene stroom ingekocht.

Tabel 10 soort elektriciteit VWS

Soort elektriciteit	2019	2020	2021	2022	2023
Groen	36%	30%	29%	30%	94%
Grijs	64%	70%	71%	70%	6%

Doelstelling 4: 50% CO₂-reductie door zakelijke reizen (incl. woon-werkverkeer) in 2030 ten opzichte van 2016

Figuur 7: CO₂-uitstoot zakelijke reizen

Tussen 2019 en 2023 is de CO₂-uitstoot op de zakelijke mobiliteit (inclusief woon-werkverkeer) met 26% gedaald. De oorzaken van de daling zijn beschreven in paragraaf 1.3. Hoewel VWS trots mag zijn met de 26% reductie, mag de aandacht op de doelstelling niet verslappen. Tussen 2022 en 2023 is de uitstoot met 9% gestegen.

Aandachtspunten:

- In 2023 is door VWS-medewerkers ruim 5 miljoen kilometer gedeclareerd voor het gebruik van de privéauto voor woon-werkverkeer. 82% hiervan is gedeclareerd door het RIVM. In 2025 gaat het RIVM verhuizen naar de Campus op de Uithof. Deze locatie is goed bereikbaar met het openbaarvervoer. Het aantal parkeerplekken voor RIVM-medewerkers wordt ten opzichte van de huidige locatie sterk vermindert.
- In 2023 is door VWS-medewerkers bijna 1 miljoen kilometer gedeclareerd voor het gebruik van de privéauto voor dienstreizen. 45% hiervan is afkomstig van het IGJ. Eén aantal medewerkers van het IGJ moeten door Nederland voor inspectiebezoeken reizen naar plekken die niet altijd goed met het openbaarvervoer bereikbaar zijn.
- In 2023 is door VWS-medewerkers ruim 6,6 miljoen kilometer gevlogen. Dit is 30% lager vergeleken met het referentiejaar 2019, maar 24% hoger vergeleken met 2022. Ook wordt er nog steeds gevlogen naar locaties die ook met de internationale trein bereikbaar zijn. Ook wordt er met name voor intercontinentale vluchten geregeld business class of first class gevlogen. Wat opvalt. In 2023 is het aantal vliegkilometers in de categorie first class (de categorie met de hoogste voetafdruk) gedaald.
- SAF reizen: Het gebruik van SAF is op dit moment niet meegenomen in de berekening van de CO₂-uitstoot. In de rijksbrede datawerkgroep wordt besproken of en hoe het effect van de deelname aan het SAF-programma kan worden meegenomen in de berekening van de CO₂-uitstoot.

Doelstelling 5: Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen.

Het elektriciteitsgebruik en het gasverbruik (inclusief stadswarmte) is respectievelijk tussen 2019 en 2022 met 4% en 29% gedaald. Eén oorzaak van de daling van het energieverbruik is lagere bezetting van de kantoren. Medewerkers werken in 2023 structureel vaker thuis dan in 2019. Het gasverbruik is ook gedaald door een verlaging van de temperatuur in de panden met 2 graden. (Zie verder doelstelling 6 "Gasverbruik (inclusief stadswarmte) van alle rijksgebouwen is in 2030 met 30% afgenomen ten opzichte van 2019")

Ruim 75% van het gasverbruik (inclusief stadswarmte) en 70% van het elektriciteitsverbruik van VWS komt van de locatie Antonie van Leeuwenhoeklaan 9. Hier is het RIVM gehuisvest. In 2025 gaat het RIVM verhuizen naar de Campus op de Uithof. Dit is een nieuw en duurzaam pand. De verwachting is dat het energieverbruik van het RIVM vanaf 2025 gaat dalen.

Doelstelling 6: Gasverbruik (inclusief stadswarmte) van alle rijksgebouwen is in 2030 met 30% afgenomen ten opzichte van 2019.

Het gasverbruik (inclusief stadswarmte) van VWS is tussen 2019 en 2023 met 29% gedaald. Het aardgasverbruik van VWS is tussen 2019 en 2023 met 34% gedaald. Het verbruik van stadswarmte is met 4% gedaald.

De belangrijkste reden voor de daling is de knop om campagne. Door de oorlog in Oekraïne hebben Europese landen afgesproken om minder gas te verbruiken om de winter zonder Russisch gas door te komen. Afgesproken doelstelling:

- Vermindering van het gasverbruik (inclusief stadswarmte) met 15% in de periode september 2022 tot en met maart 2023 ten opzichte van de periode van het voorgaande jaar

Rijksbreed is de doelstelling ruimschoots behaald. De panden in de kantoorportefeuille verminderde het gasverbruik met 23,5 miljoen m³ ten opzichte van het gemiddelde verbruik van de afgelopen 5 jaar (1 april 2017 t/m 31 maart 2022). Dat is een besparing van 26%⁶. Het is niet mogelijk deze reductie over deze periode uit te splitsen op ministerie niveau.

Doelstelling 8: In 2023 beschikken kantoorgebouwen minimaal over energielabel C, de Rijksoverheid streeft naar gemiddeld label B voor haar eigen kantoorgebouwen. In 2030 beschikken rijkskantoren over gemiddeld energielabel A

Van niet alle panden waarin VWS is gehuisvest is het energielabel bekend. Van de panden waarvan dit label wel bekend is heeft de meerderheid energielabel C of zelfs B of A. In paragraaf 5.5 een overzicht van de energie labels van de panden waarin VWS is gehuisvest

---

⁶ <https://www.denkdoeduurzaam.nl/themas/energie/feiten--cijfers>

3 Maatregelen

Bij het formuleren en vaststellen van de maatregelen hebben we de rijksbrede doelstellingen als basis gebruikt en ligt de focus op de grootste bronnen van CO₂-uitstoot op VWS-niveau. Dit zijn het energieverbruik in de panden, het wagenpark, en vliegreizen.

3.1 Maatregelen vastgoed, energie en bewustwording.

De panden die VWS in gebruik heeft zijn voor het grootste deel in beheer van het Rijksvastgoedbedrijf. Het Rijksvastgoedbedrijf werkt als onderdeel van het rijk ook aan de verduurzaming van de bedrijfsvoering. Daarbij maakt het Rijksvastgoedbedrijf gebruik van een mix aan maatregelen geïnspireerd door de Trias Energetica:

- beperken
- hernieuwen
- efficiënt gebruik

De maatregelen van het Rijksvastgoedbedrijf voor het vastgoed zijn vastgelegd in de routekaart stelsel kantoren. De routekaart geeft aan hoe de rijksgebouwen in 2050 CO₂-neutraal kunnen zijn. De volgende maatregelen lopen al rijksbreed voor de panden in eigendom en/of beheer van het Rijksvastgoedbedrijf.

Tabel 11: Rijksbrede maatregelen vastgoed

Maatregel	Trekker	Toelichting	Voortgang december 2023	Voortgang september 2024
15% gasreductie (inclusief stadswarmte) in 2023	Rijksvastgoedbedrijf, locatieteams en conerndienstverleners	Als ondersteuning van de klimaatdoelen en om de afhankelijkheid van Russisch gas te verminderen is het besluit genomen om 15% gas te besparen. In alle Rijkspanden is de temperatuur 2 graden lager gezet en wordt er 2 graden minder gekoeld. Een aantal Rijkspanden zijn met kerst gesloten.	Geen veranderingen	Rijksbreed: Van 1 april 2023 tot en met maart 2024 verminderde het Rijk het gasverbruik (inclusief stadswarmte) met 23,5 miljoen m3 ten opzichte van het gemiddelde verbruik van de afgelopen 5 jaar (1 april 2017 t/m 31 maart 2022). Dat is een besparing van 26%. VWS: Het aardgasverbruik van VWS is tussen 2019 en 2023 met 34% gedaald. Het verbruik van stadswarmte is met 4% gedaald
Inkoop hernieuwbare elektriciteit	Rijksvastgoedbedrijf: Projectleider	In het Klimaatakkoord is afgesproken ernaar te streven dat 100	VWS: In 2022 was 30% van de gebruikte stroom	VWS: Op de locatie Antonie van Leeuwenhoeklaan wordt vanaf

	verduurzaming rijksgebouwen	procent van het totale elektriciteitsverbruik door de rijksoverheid in 2030 uit hernieuwbare elektriciteit bestaat	Nederlandse windenergie.	2023 gebruikt gemaakt van Nederlandse windenergie. In 2023 was 94% van de gebruikte stroom Nederlandse windenergie.
Inkopen groen gas	Rijksvastgoedbedrijf: Assetmanagers en projectleider verduurzaming rijksgebouwen.	Duurzame inkoop van hernieuwbaar gas is op dit moment bijna niet mogelijk, omdat er weinig hernieuwbaar gas wordt gemaakt.	In 2022 was het aandeel hernieuwbaar gas ingekocht door het Rijksvastgoedbedrijf voor de gehele rijksoverheid 0,6% VWS maakte geen gebruik van hernieuwbaar gas.	In 2023 was het aandeel hernieuwbaar gas ingekocht door het Rijksvastgoedbedrijf voor de gehele rijksoverheid 2,6%. Voor VWS bestond 0,03% van het verbruik uit hernieuwbaar gas
Verduurzaming kantoorgebouwen op natuurlijke momenten	Rijksvastgoedbedrijf: Assetmanagers en projectleider verduurzaming rijksgebouwen	Het beleid van het Rijksvastgoedbedrijf is om de 'natuurlijke momenten' in de levensduur van gebouwen te gebruiken voor meer duurzame aanpassingen. Denk aan vervanging van dakbekleding, isolatie, zonnepanelen of energieneutrale installaties.	Geen verandering	Geen verandering
Energie labels kantoren	Rijksvastgoedbedrijf projectleider verduurzaming rijksgebouwen	In 2030 hebben rijkskantoren gemiddeld energielabel A. In 2023 hebben kantoren minimaal energielabel C. Voor de rijkskantoren van het rijk zelf streeft het rijk naar gemiddeld label B in 2023. Daarnaast vinden de volgende activiteiten doorlopend plaats: Het gebruik van ledverlichting in kantoren; Het verbeteren van klimaatinstallaties; Het gebruikmaken van hernieuwbare warmte	Geen veranderingen	In de bijlage een overzicht van de energie labels van de panden waarin VWS is gehuisvest.

		(bijvoorbeeld via warmtekoelops laginstallaties in combinatie met warmtepompen) ;Het verbeteren van de isolatie van rijksgebouwen; Het plaatsen van zonnepanelen.		
--	--	---	--	--

Voor de verduurzaming van de panden is VWS grotendeels afhankelijk van de planning van het Rijksvastgoedbedrijf. Dit betekent niet dat VWS zelf niks kan doen. Hieronder de VWS-maatregelen.

Tabel 12: VWS-maatregelen vastgoed

Maatregel	Trekker	Toelichting	Voortgang december 2023	Voortgang september 2024
Optimaliseren en installaties en sensoren	Locatiemanagers Facilitaire dienstverleners - unit gebouwbeheer	Team duurzaam VWS gaat in gesprek met locatiemanagers en facilitair dienstverleners van verschillende panden. Met het optimaliseren van de instellingen van installaties en sensoren voor verlichting kan energie worden bespaard.	Dit actiepunt is nog niet opgepakt	Dit actiepunt is nog niet opgepakt.
Onderzoek naar mogelijkheden en opbrengsten beperken dataverkeer en -opslag	Team Duurzaam VWS / CIO Office / SSC-ICT	Dataverkeer (e-mail) en -opslag (netwerkschijven, mailboxen, samenwerkingsruimtes) kosten veel energie. Er wordt tot dusver echter niet gestuurd op het beperken daarvan uit het oogpunt van energiebesparing. Team duurzaam VWS gaat in 2023 in samenwerking met CIO-office en SCC-ICT bekijken hoe op dit onderwerp gestuurd kan worden op energiebesparing.	Het Kennisplein is bezig met een project om binnen de afdeling Organisatie en Bedrijfsvoering van VWS de netwerkschijven op te schonen	
Roltrappen voorzien van frequent regeling	Locatiemanagers Facilitaire dienstverleners - unit gebouwbeheer	Team duurzaam VWS gaat aan FMH vragen of op de locatie de Resident de roltrappen	Er is contact geweest met FMH over de roltrappen. Het was niet mogelijk om de	Geen veranderingen

		minder vaak kunnen worden gedraaid. Met het minder vaak laten ronddraaien van de roltrappen wordt energie bespaard.	roltrappen minder vaak te laten draaien.	
Vergroten bewustzijn medewerkers	Team duurzaam VWS	Door doorlopende communicatie over de CO2-uitstoot en mogelijkheden om eenvoudig energie te besparen willen we het bewustzijn en commitment bij medewerkers vergroten en zo bijdragen aan energiebesparing.	In 2023 zijn de duurzame spelen gestart om de bewustwording van collega's te vergroten. Tijdens de duurzame spelen zijn door verschillende teams duurzame challenges gespeeld. Door het spelen van de challenges wordt de kennis over duurzaamheid vergroot en wordt je meer bewust van je eigen gedrag	
Slimme verlichting bedrijfsrestaurant	Locatiemanagers Facilitaire dienstverleners - unit gebouwbeheer	VWS gaat aan FMH vragen of verlichting in het bedrijfsrestaurant in rustige uren minder kan.	Dit actiepunt is nog niet opgepakt	Geen veranderingen.

RIVM:

De hoofdlocatie van het RIVM is "Antonie van Leeuwenhoeklaan 9, 3721 MA Bilthoven". Dit is een complex wat bestaat uit meerdere gebouwen. Het RIVM bewoont een aantal panden die als kantoor aan te merken zijn. Daarnaast heeft RIVM op de locatie een aantal laboratoria. De locatie is een oud pand met een hoog energieverbruik. In 2025 verhuist het RIVM naar een nieuw duurzaam pand.

Tabel 13: RIVM-maatregelen

Maatregel	Toelichting	Voortgang december 2023	Voortgang september 2024
RIVM vraagt de eigenaar vragen Nederlandse groene stroom in te kopen	Tot 1 januari 2023 was de stroom bij het RIVM Europese Windenergie. Voor de ladder wordt dit als grijs gezien.	Sinds 1 januari 2023 wordt er Nederlandse groene stroom ingekocht.	Geen verandering
RIVM verhuist integraal naar nieuw, duurzaam gebouw op de Uithof te Utrecht.	Deze verhuizing is door vertraging in de bouw uitgesteld naar 2025 Op de nieuwe locatie worden labs gedeeld, wat extra zal bijdragen aan energiebesparing.	Geen verandering	Op 31 maart 2025 gaan we naar de nieuwe locatie te verhuizen. Deze locatie voldoet aan strenge eisen die door het RIVM gesteld zijn op het gebied van het gebruik van gas en elektriciteit. Zo is het pand aardgas vrij, is er een warmte -koud opslag

			welke gebruik maakt van geothermie en wordt alle elektriciteit geleverd vanuit een dichtbij gelegen windmolenpark.
RIVM neemt energiebesparing mee in huisvestingsplan	Vanwege het langere verblijf op de huidige locatie wordt in het najaar van 2022 een huisvestingsplan opgesteld. Hierin zullen energiebesparende maatregelen worden meegenomen om ook te kunnen voldoen aan het Bouwbesluit 2012 waarin is opgenomen dat kantoren per 1-1-2023 minimaal energielabel C moeten hebben	Vanaf begin 2023 is er overgegaan op de vrijdagssluiting van een aantal gebouwen. Hoofdrede hiervoor is het hybridewerken, waardoor de bezetting laag was. Waarschijnlijk heeft het ook een effect op (minder) energiegebruik. Mbt label C: er wordt momenteel uitgezocht hoe de verantwoordelijkheden precies liggen, om te kijken wie maatregelen moet nemen.	Het RIVM heeft geen huisvestingsplan, na overleg met Stichting ALT kwam naar voren dat dit vanuit het RIVM in bezit dient te zijn mocht daar een noodzaak voor zijn. Die is er op dit moment niet. Wel heeft het RIVM in 2024 energiebesparende maatregelen voortkomend uit de informatie en onderzoeksverplichting energiebesparing gericht op de huisvesting doorgevoerd. Deze verantwoordelijkheid ligt bij HFD welke o.a. de persluchtcompressor in gebouw v heeft vervangen zodat deze koude buitenlucht aanzuigt en verder is er een hogere koeltemperatuur voor de koeling van de servers ingesteld.
Optimaliseren capaciteit koel- en vriesinstallaties	Koel- en vriesinstallaties zijn verouderd. Er gaat in 2023 gekeken worden of een aantal installaties vervangen kunnen worden. Dit kan grote energiebesparing opleveren (en ook zorgen voor uitfasering bepaalde koelmiddelen	Hier is nog geen concrete actie op geweest	I.s.m. de labraad, de lab liaisons en Stichting ALT zal in 2024, rekening houdend met de verhuizing, een invulling gegeven worden aan dit optimaliseren. De verwachting is dat het opruimen van de huidige capaciteit aangejaagd gaat worden en dat dit als invulling voor het optimaliseren gaat gelden.
Vergroten bewustzijn van medewerkers	Door doorlopende communicatie over de CO2-voetafdruk en mogelijkheden om eenvoudig energie te besparen willen we het bewustzijn en commitment bij medewerkers vergroten en zo bijdragen aan energiebesparing.	Er is meerdere keren al via intranet gecommuniceerd over duurzaamheid. Ook zijn er rondom duurzaamheid op het lab twee (hybride) bijeenkomsten geweest. Op de dag van de duurzaamheid in oktober, zal er opnieuw veel aandacht aan duurzaamheid gegeven worden.	In 2023/2024 is er geen concrete aandacht uitgegaan naar het vergroten van de bewustwording van medewerkers op het gebied van de CO2-prestatieladder. In 2023/2024 is er voornamelijk aandacht gevraagd voor gerelateerde aspecten zoals het correct scheiden van afval. Daarnaast zijn er een aantal bijeenkomsten georganiseerd rondom duurzaamheid op het lab.
Onderzoek: kan SSC Campus 's avonds beeldschermen e.d. "hard" uitzetten?	Apparatuur die stand by staat, verbruikt ook energie. Een centrale uitknop is een makkelijke manier om energie te besparen. Dit wordt eind	Hier is nog geen concrete actie op geweest	Dit onderzoek is niet opgepakt vanuit SSC Campus. Daardoor is de situatie die te gronden lag aan dit onderzoek ook onveranderd. Er is vanuit het RIVM-contact

	2022 met SSC Campus besproken		<p>geweest met SSC campus welke niet op de hoogte waren van dit initiatief.</p> <p>Wel gaat dit aspect aangejaagd worden vanuit bedrijfsvoering door zijn deelname aan de Groene IV Beweging werkgroep.</p>
Onderzoek: meedoen aan LEAF in labomgeving	LEAF is een Brits initiatief om laboratoria te verduurzamen. We willen onderzoeken of dit initiatief bruikbaar is voor RIVM laboratoria. In 2023 gaat team duurzaam VWS en het RIVM in gesprek met andere laboratoria met andere ministeries over de voor en nadelen van deelname aan het LEAF programma.	In opdracht van VWS doen twee projectmanagers een verkenning naar alle opties voor verduurzaming in de labs (breder dan LEAF). Deze verkenning is in september 2023 afgerond en opgeleverd.	<p>Tot op heden is de licentie benodigd voor LEAF niet aangeschaft en zijn er nog geen laboratoria binnen het RIVM gecertificeerd.</p> <p>Op dit moment ligt er een offerte aanvraag bij UCL voor het LEAF pakket. Deze aanvraag gaat opgepakt worden door de nieuwe werkgroep Verduurzaming Laboratoria welke vanuit bedrijfsvoering is opgezet.</p>

3.2 Maatregelen zakelijke mobiliteit

De maatregelen op zakelijke mobiliteit gaan uit van drie onderdelen: wagenpark, vliegen en het gebruik van de privéauto. In 2019 was de grootste uitstoot afkomstig van vliegreizen door het kerndepartement en het RIVM. Het kerndepartement vliegt naar de overzeese delen van het koninkrijk voor werkbezoeken, het RIVM vliegt vanwege werk- en congresbezoek en het IGJ reist veelal met de privéauto's vanwege de inspectiebezoeken op locatie.

VWS volgt de volgende rijksbrede maatregelen op het onderwerp zakelijke mobiliteit.

Tabel 14: Voortgang VWS op de Rijksbrede maatregelen mobiliteit

Maatregel	Trekker	Toelichting	Voortgang december 2023	Voortgang september 2024
Zero-emissie wagenpark	Categoriemanager civiele dienstvoertuigen en VWS-coördinatoren personenvervoer	Doelstelling 2028: In het Klimaatakkoord staat het doel om een civiel rijkswagenpark te hebben dat 100 procent zero-emissie is.	Op 1 juli 2023 bestond 24% van het wagenpark van VWS uit elektrische voertuigen Het kerndepartement en het IGJ verwachten de doelstelling in 2028 te halen. Aandachtspunt bij het RIVM is dat de meetwagens vanwege de beperkte actieradius lastig te vervangen zijn in elektrische voertuigen	Het wagenpark van VWS bestaat uit 42 personenwagens en 38 bedrijfswagens. Op 1 juli 2024 was 60% van de personenwagens elektrisch. VWS ligt op koers om voor de personenwagens om voor 2028 alle personenwagens te elektrificeren. Belangrijke randvoorwaarde is dat op de kantoorlocaties genoeg laadpalen zijn om de auto's op te laden. Het RIVM heeft een groot aantal bedrijfswagens. Dit zijn o.a. koelwagens, vrachtwagens en meetwagens. Vanwege de beperkte actieradius is voor het RIVM niet mogelijk om alle bedrijfswagens voor 2028 te elektrificeren.
Pilot leasefiets	Caο-afsprake sinds 2024	VWS neemt sinds 2021 deel aan de pilot elektrische leasefiets om zakelijk autoverkeer terug te dringen. Voor medewerkers van VWS is het mogelijk om tegen aantrekkelijke voorwaarden een fiets te leasen.	Geen verandering	De pilot stopt in september 2024. In de CAO rijk 2024-2025 is een structurele leasefietsregeling afgesproken. Vanaf 1 januari 2025 kunnen medewerkers van de rijksoverheid tegen aantrekkelijke voorwaarden een fiets leasen.

Vliegreizen	Cao-afspraken sinds 2021	<p>Vliegreizen hebben een enorme invloed op het klimaat voor de uitstoot van broeikasgassen. Tegelijk is er door de COVID-crisis veel minder gevlogen en kregen buitenlandse dienstreizen vaak een digitaal alternatief. VWS volgt de Rijksbrede afspraken:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het is verplicht om de trein te reizen naar locaties die binnen 8 uur met de trein te bereiken zijn. Het is alleen toegestaan om business class te vliegen wanneer de totale reistijd langer is dan 6 uur. <p>De rijksoverheid is in 2021 toegetreden KLM Corporate Sustainable Aviation Fuel (SAF) programma.</p>	<p>In 2020 en 2021 zijn de vliegkilometers van VWS als gevolg van de reisbeperkingen gedaald. In 2022 is het aantal vliegkilometers weer gestegen. Uit de data komt naar voren dat er ook gevlogen wordt naar locaties die binnen 8 uur met de trein bereikbaar zijn.</p>	<p>VWS:</p> <p>Het aantal vliegkilometers was in 2023 24% hoger dan in 2022. De stijging van het aantal vliegkilometers wordt in de berekening van de CO₂-uitstoot (deels) gecompenseerd door een daling van het aantal vliegkilometers in de categorie first class.</p> <p>Uit de data komt naar voren dat er ook gevlogen wordt naar locaties die binnen 8 uur met de trein bereikbaar zijn.</p> <p>Met directies die veel vliegen wordt de data besproken.</p> <p>Rijksbreed:</p> <p>Het gebruik van SAF is op dit moment niet meegenomen in de berekening van de CO₂-uitstoot.</p> <p>In de rijksbrede datawerkgroep wordt besproken of en hoe het effect van de deelname aan het SAF-programma kan worden meegenomen in de berekening van de CO₂-uitstoot.</p>
-------------	--------------------------	---	---	--

Voor VWS hebben wij de volgende maatregelen voor ogen:

Tabel 15: VWS-maatregelen zakelijke mobiliteit

Maatregel	Toelichting	Voortgang december 2023	Voortgang september 2024
Aanscherping parkeerbeleid bij het RIVM	De huidige locatie van het RIVM is voor medewerkers en bezoekers sneller met de eigen auto dan met het OV te bereiken. De ruime parkeergelegenheid werkt dit ook in de hand. Vooruitlopend op de verhuizing naar de Uithofcampus in Utrecht gaat het RIVM in 2023 bekijken hoe medewerkers en bezoekers te bewegen zijn met OV of (e-)fiets te reizen, ook voor werkbezoeken.	In de zomer van 2023 was een fietscampagne georganiseerd. Medewerkers konden twee weken een e-bike uitproberen en er was een fietsenmaker op het werk die de fietsen controleerde. Dit was aangevuld met een informatiecampagne.	De doelstelling was dat het gebruik van de fiets hierdoor met 5% verhoogt zou kunnen worden. Echter ontbreekt een ingeregelde monitoring van het fietsgebruik van medewerkers, dus ondanks de perceptie dat het gebruik van de fiets door werknemers niet significant is toegenomen, blijft dit een aanname. De organisatie Goed op Weg zal dit jaar een onderzoek gaan uitvoeren om zowel het mobiliteitsgedrag en de mobiliteitswensen van RIVM-medewerkers in kaart te brengen. De uitkomsten van het onderzoek worden ingezet om het vervoer per fiets en ov verder te

			<p>stimuleren. Dit onderzoek helpt het RIVM dus ook bij het inventariseren van de doeltreffendheid van initiatieven zoals het opnieuw deelnemen aan de Mobilease E-bike probeerpool, het potentiële gebruik van de mogelijkheid tot het leasen van een fiets onder de nieuwe CAO van het Rijk, als wel het dienen als input voor het huidige mobiliteitsplan. Dit mobiliteitsplan kan dus aangepast worden n.a.v. het onderzoek en dienen als bakermat voor het beleid op het gebied van persoonsgebonden mobiliteit. Verder zullen de uitkomst van het onderzoek en het plan zelf ook als input vanuit het RIVM in de werkgroep Beter Bereikbaar Utrecht Oost (BBUO) dienen. Het RIVM neemt al deel aan deze overleggen en heeft hierin dus ook de mogelijkheid om zijn eigen mobiliteitsplan ter discussie/evaluatie in te brengen. Hierin komen ook aspecten zoals de harmonisatie van parkeerbeleid ter sprake.</p> <p>Het RIVM gaat in 2025 verhuizen naar de uithof in Utrecht. Deze locatie is goed met het openbaarvervoer beschikbaar. Het aantal parkeerplekken voor RIVM medewerkers wordt ten opzichte van de huidige locatie sterk verminderd.</p>
Onderzoek mogelijkheden CO2 budget voor dienstreizen	VWS wil onderzoeken of een reisbudget gekoppeld kan worden aan een CO2-budget; reizen met de trein is dan veel 'goedkoper' dan een vliegreis. Dit heeft wel arbeidsvoorwaardelijke kanten die onderzocht en met onder andere de OR besproken moeten worden.	VWS kan deze maatregel niet zelfstandig invoeren. Dit voorstel is ingebracht in de rijksbrede pilot duurzame CAO. Het idee is niet geselecteerd.	Geen veranderingen

3.3 Verwachte effecten van maatregelen

Van een aantal maatregelen is de verwachte reductie berekend. Als de maatregelen doorgang vinden en rendement opleveren, betekent dat een besparing tot 2024 van 6883 ton. Dit is een verwachte reductie van 45% ten opzichte van het referentiejaar 2019.

In het voorjaar van 2024 is er een compleet overzicht van de uitstoot van VWS over het jaar 2023. Dan kan voor het eerst goed gecontroleerd worden of de 45% reductie binnen handbereik is.

Tabel 16: Verwachte effecten kernmaatregelen VWS

Kernmaatregelen 2022-2024	Verwachte reductie (ton CO ₂) t/m 2024	Verwachte reductie (ton CO ₂) t/m 2030
Aanscherping parkeerbeleid RIVM.	26	26
Optimaliseren capaciteit koel- en vriesinstallaties.	547	547
Plan van Aanpak naar 15% gas reductie. Tempratuur airco verlagen	296	296
Plan van Aanpak naar 15% gas reductie. Temperatuur in alle panden verlagen van 21 naar 19 graden.	475	475
Trein i.p.v. vliegtuig bij reistijd korter dan 8 uur.	5	5
Elektrificatie wagenpark IGJ en kerndepartement.	42	127
Deelname VWS vanaf 2021 aan pilot elektrische leasefiets.	22	22
Inkoop groene stroom Antonie van Leeuwenhoeklaan 9	5467	5467
Totaal	6880	6965

Tabel 17: Verwachte effecten verkennende maatregelen VWS

Verkennende maatregelen 2022-2024	Verwachte reductie (ton CO ₂) t/m 2024	Verwachte reductie (ton CO ₂) t/m 2030
RIVM-energiebesparing meenemen in huisvestingsplan.	394	394
Inkopen groen gas.	118	472
Optimaliseren installaties en sensoren.	118	118
Wagenpark RIVM elektrificeren.	35	104
Vergroten bewustzijn van medewerkers.	106	426
Verkenning PvA: 15% gasreductie tussen 2024 t/m 2030	68	476
Onderzoeken mogelijkheden en opbrengsten van beperken dataverkeer en -opslag.	n.t.b.	n.t.b.
Onderzoek: zijn 's avonds beeldschermen e.d. "hard" uit te zetten?	n.t.b.	n.t.b.
Onderzoeken mogelijkheid om CO ₂ -budget voor dienstreizen in te stellen.	n.t.b.	n.t.b.
Roltrappen voorzien van een frequentieregeling.	n.t.b.	n.t.b.
Bedrijfsrestaurant en aanlandverdiepingen voorzien van slimme verlichting.	n.t.b.	n.t.b.
Verhuizing van het RIVM naar de Campus op de Uithof	n.t.b.	n.t.b.
Verkenning reductiekansen LEAF-certificering voor RIVM.	n.t.b.	n.t.b.
Rijksgebouwen verduurzamen op natuurlijke momenten.	n.t.b.	n.t.b.
Rijksgebouwen minimaal van energielabel C in 2023 en minimaal A/B in 2030 voorzien.	n.t.b.	n.t.b.
Totaal	839	1990

3.4 Kosten

Veel van de rijksbrede maatregelen zijn al gefinancierd zoals de verduurzaming van de rijkskantoren via een opslag in het regiotarief en vergen daarom vooralsnog geen extra investeringen.

De verkenningen kunnen o.a. als opdrachten bij VWS-Flex|Pro worden uitgezet. Die inzet is budget neutraal. Indien gebruik gemaakt zou moeten worden van externe bureaus, dan zal daarvoor financiering gevonden moeten worden. Uit de verkenningen zullen business cases moeten rollen, die mogelijk tot investeringen leiden.

Er is structurele capaciteit nodig voor het continu verzamelen van cijfers en het bijstellen van plannen/bijsturen van maatregelen. Voor het behouden van het certificaat is contributie aan SKAO verschuldigd, alsmede externe audit door een certificerende instelling.

Samengevat:

Tabel 18: Kosten VWS

Post	Bedrag
Maatregelen verduurzaming panden	Opslag regiotarief
Verkenningen	Flex Pro budgetneutraal
Personele capaciteit	€ 100.000 (structureel)
Certificerende instelling	€ 11.700 (2022-2024)
Contributie SKAO	Jaarlijks bedrag

Met het terugdringen van CO₂-uitstoot door energiebesparing wordt ook geld bespaard. De financiële moeilijkheid zit hem er mogelijk in dat de baten op een andere plek terecht komen dan de kosten. Particuliere pandeigenaren die investeren in verduurzaming kunnen dit bijvoorbeeld doorberekenen aan huurders, waardoor de kostenbesparing op energie teniet gedaan kan worden door hogere huurtarieven. En er is nog weinig onderzoek gedaan naar het effect van meer thuis werken op de totale uitstoot door werk; weegt de besparing op kantoren op tegen het hogere energieverbruik thuis? Dit speelt rijksbreed.

4 Participatie

Deelname aan of het initiëren van samenwerking, verandering en kennisdeling in de keten en of sector zit is een onderdeel voor de certificering voor de CO₂-prestatieladder en ook inherent aan het werk van VWS. In dit hoofdstuk is een aantal van deze initiatieven uitgewerkt.

Reductieprogramma's

4.1 Dutch sustainable mobility pledge

Op 1 oktober 2019 hebben BZK, EZK en IenW, mede namens alle ministeries, de Dutch sustainable mobility pledge van Anders reizen ondertekend. VWS heeft deze pledge voor haar eigen organisatie vertaald in het plan van aanpak Anders Reizen, waarmee ze actief de verduurzamingsafspraken voor mobiliteit implementeert. Door deelname van de coördinator Anders Reizen in de overleggen van de duurzaamheidscoördinatoren bleven we op de hoogte van ontwikkelingen. Op dit moment wordt een nieuwe coördinator geworven.

4.2 Programma Duurzame Zorg

Afspraken over verduurzaming in de zorgsector zijn vastgelegd in de Green Deal Duurzame Zorg die ondertekend is door ruim 300 partijen. De Green Deal vormt de ruggengraat en de verbinding van de verduurzamingstransitie in de zorgsector. In vervolg op de Green Deal Duurzame Zorg 2.0 wordt 4 november 2022 de Green Deal Duurzame Zorg 3.0 ondertekend. Het programma Duurzame Zorg faciliteert en stimuleert de zorgsector een bijdrage te leveren aan het behalen van de doelen uit de Green Deal. Een van de doelen is het zichtbaar opnemen in beleids- en visie documenten van duurzaamheid. Het programma Duurzame zorg is aanspreekpunt voor de sector en geeft een nieuwsbrief Duurzame Zorg uit. Daarin staan ontwikkelingen en goede voorbeelden van verduurzamen in de zorgsector. Het programmateam organiseert ook evenementen, zoals het jaarlijkse Congres Duurzame Zorg wat op 6 oktober 2022 heeft plaatsgevonden. Door intern overleg en deelname aan de congressen blijven we op de hoogte van ontwikkelingen en activiteiten.

4.3 MVOI Manifest

VWS is op 24 november 2022 medeondertekenaar te worden van het MVOI manifest over maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap en inkopen bij het Rijk. Dit manifest zorgt ervoor dat opdrachtgevers van inkoopopdrachten bij alle inkoop MVOI aspecten laten meewegen.

VWS heeft een plan van aanpak opgesteld om in 2023 pilots te gaan uitvoeren om in 2024 door te groeien naar het borgen van MVOI in de brede inkoop.

Inkoop / centrum directeur inkoop valt net als team Duurzaam VWS onder de directie Organisatie, Bedrijfsvoering en Personeel. Door intern overleg blijven we op de hoogte van elkaars initiatieven en activiteiten.

Keten/netwerkinitiatieven

4.4 Denk Doe Duurzaam

Denk Doe Duurzaam⁷, geïnitieerd door DGDOO van BZK laat zien hoe onderdelen van het rijk via hun eigen bedrijfsvoering en inkoop bijdragen aan een duurzamer, socialer en innovatiever Nederland. VWS neemt deel aan de door dit programma georganiseerde duurzaamheidscoördinatorenoverleggen en werkbezoeken. Ook werken we samen met Denk Doe Duurzaam in de communicatie over verduurzaming.

Door actieve deelname aan de overleggen en de samenwerking in communicatie blijven we op de hoogte van ontwikkelingen en activiteiten.

4.5 De Community of Practice CO₂-Prestatieladder

PIANOO heeft in opdracht van BZK DGDOO een CoP opgericht waarin medewerkers van alle ministeries maandelijks kennis en ervaringen uitwisselen om de CO₂-Prestatieladder te implementeren. Het Programma is van en voor de leden, die daarin elk hun bijdragen leveren. De CoP is gestart op 1 maart 2021 en VWS heeft daarin vanaf het begin geparticipeerd.

Door actieve deelname aan de bijeenkomsten blijven we op de hoogte van ontwikkelingen en activiteiten.

---

⁷ <https://www.denkdoeduurzaam.nl/>

5 Bijlage

5.1 Stuurcyclus CO2-management

Sturingscyclus

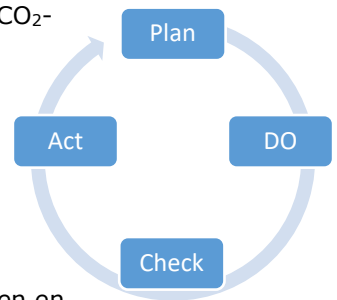
Binnen de stuurcyclus van het CO₂-managementsysteem dat voor de CO₂-Prestatieladder is ingericht, wordt de Deming-circle gevolgd om continue verbetering te borgen. In de fases van de cyclus zullen de volgende activiteiten worden uitgevoerd:

Plan: Beleidsdoelstellingen vastleggen, keuze maken voor CO₂-reductiemaatregelen en deelname aan initiatieven

Do: Uitvoeren van de plannen die gemaakt zijn in de vorige fase

Check: Controleren of de plannen op de juiste manier zijn uitgevoerd. CO₂-voetafdruk en emissie-inventaris opstellen en periodieke rapportage schrijven

Act: Beleid waar nodig bijstellen en bijsturen op maatregelen en doelstellingen; documenten overeenkomstig actualiseren

Team Duurzaam VWS is verantwoordelijk voor het periodiek doorlopen van de stuurcyclus, en het up-to-date houden van alle documenten. Een activiteitenbeschrijving van de verschillende fases in de stuurcyclus staat hieronder:

Tabel 19 activiteiten Plan/Do/Check/Act

Activiteit	Op te leveren document
Plan	
Directiebeoordeling uitvoeren	Verslag directiebeoordeling
CO ₂ -management plan, maatregelen, initiatieven bijstellen	Actualiseren CO2 managementplan
Eventueel: Goedkeuren communicatieplan	
Eventueel: Goedkeuren kwaliteitsmanagement plan	
Do	
Uitvoeren acties	
Check	
Organisatorische en operationele grenzen controleren	Boundary opstellen
Kwantificeringsmethode controleren	Kwaliteitsmanagementplan
Emissie-inventaris (CO ₂ -voetafdruk) opstellen	Energiebeoordeling
Trends beschrijven voor emissie inventaris	Energiebeoordeling
Voortgang reductiemaatregelen controleren	Voortgangsrapportage
Effectiviteit communicatie controleren	Communicatieplan
Act	
Energiebeoordeling verslag actualiseren	Actualiseren Energiebeoordeling
Communicatieplan actualiseren	Actualiseren Communicatieplan
Kwaliteitsmanagement plan actualiseren	Kwaliteitsmanagement plan

Team Duurzaam VWS is en blijft verantwoordelijk voor het verzamelen van cijfers en het monitoren van de effecten van maatregelen. We zullen regelmatig blijven

overleggen met de organisatieonderdelen over de uitvoering van de maatregelen en waar nodig meedenken over aanscherping of inzetten van andere manieren om tot reductie van uitstoot te komen.

Het is van belang dat het management van alle organisatieonderdelen de urgentie en belang van verduurzaming blijven onderstrepen en daar capaciteit voor blijven bieden.

Tabel 20: Verantwoordelijkheden voor maatregelen bij de diensten.

Organisatieonderdeel	Naam
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)	Robin Maljaars
Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ)	Ellen Verhoogt
Agentschap College ter Beoordeling van Geneesmiddelen aCBG	William Beerendonk
Centraal Informatiepunt Beroepen Gezondheidszorg (CIBG)	Sylvia Kolk Per Zelissen
Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)	Kirsty Wilson
Gezondheidsraad (GR)	Bianca van der Helm
DeNederlandseSportraad (NLsportraad)	Nathalie Meeuwisse
Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS)	Navragen bij RVS
Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek (CCMO)	Gerard Knibbe
Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I)	Sjollie van Laar – Broekema Rob van Egmond
Jeugdautoriteit (JA)	Daniëlle Wille

Verantwoordelijkheden

Tabel 21: Verantwoordelijkheden per document

Document	Inhoud	Verantwoordelijke	Actualiseren per	Maand
Kwaliteitsmanagement plan	Procedures voor opstellen emissie inventaris	Team duurzaam VWS	Jaar	maart
Energiebeoordeling	Inventarisatie energieverbruikers, mogelijke reductiemaatregelen	Team duurzaam VWS	Jaar	september
Emissie inventaris	Energiestromen, CO ₂ voetafdruk	Team duurzaam VWS	Half jaar	maart, september
Communicatie plan	Stakeholderanalyse, communicatie doelen, -planning en –middelen	Communicatie	Jaar	september
Periodieke rapportage	Beschrijving trends, voortgang en analyse.	Team duurzaam VWS	Half jaar	Maart, september
CO ₂ -management plan	Reductiemaatregelen, verantwoordelijken hiervoor, deelname aan initiatieven	Team duurzaam VWS	Jaar	september
Interne audit	Controle of het systeem en de uitvoering voldoet aan de eisen, identificeren van kansen voor verbetering	Duurzaamheidsteam ander ministerie?	jaar	oktober
Directiebeoordeling (verslag of notulen)	Directiebeoordeling met als input: de periodieke rapportage, de interne audit en de energie audit, en als output: eventueel bijstellen van het energie-management programma en kwaliteitsmanagementplan	Bestuursraad bedrijfsvoering	Jaar	oktober

5.2 Afwijkende, corrigerende en preventieve maatregelen

Op basis van de periodieke rapportages en de interne audit worden de nodige corrigerende en preventieve maatregelen voorgesteld, die noodzakelijk zijn om de doelstellingen te behalen en aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder te (blijven) voldoen. De corrigerende en preventieve maatregelen worden in de directiebeoordeling geëvalueerd en waar nodig aangevuld.

5.3 Documentatiesysteem

Het dossier voor de CO₂-Prestatieladder wordt centraal opgeslagen op de netwerkschijf van de directie OBP. Relevante documenten worden ook gepubliceerd op rijksoverheid.nl/denkdoeduurzaam.

5.4 Koppeltabel

Koppeltabel ISO 14064-1_VWS

Tabel 22: Koppeltabel

§ 9.3.1 ISO 14064-1		Locatie
a	Description of the reporting organization	Hoofdstuk 3 in het CO ₂ -voortgangsverslag 2023, gebaseerd op het Organisatiebesluit VWS 2021
b	Person or entity responsible for the report	Léon Hablé & Ray Heus Zie ook de tabel verantwoordelijkheden in paragraaf 9.2 van het CO ₂ -voortgangsverslag 2023.
c	Reporting period covered	De jaren 2019 t/m 2022 en semester 1 van 2023. Paragrafen 1.2 en 1.3 van het CO ₂ -voortgangsverslag 2023.
d	Documentation of organizational boundaries	Memo Boundary BRBV 16-6-2022 Zie hoofdstuk 3 in het CO ₂ -voortgangsverslag 2023.
e	Documentation of reporting boundaries, including criteria determined by the organization to define significant emissions	Hoofdstuk 5 en paragrafen 9.4, 9.5 en 9.6 in het CO ₂ -voortgangsverslag 2023.
f	Direct GHG emissions, quantified separately for CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O, NF ₃ , SF ₆ and other appropriate GHG groups (HFC's, PFC's, etc.), in tonnes of CO ₂ e	Alleen CO ₂ . Zie de emissie-Inventaris in SmartTrackers.
g	A description of how biogenic CO ₂ emissions and removals are treated in the GHG inventory and the relevant biogenic CO ₂ emissions and removals quantified separately in tonnes of CO ₂ e	Er wordt geen gebruik gemaakt van Biomassa.
h	If quantified, direct GHG removals, quantified in tonnes of CO ₂ e	Binnen de organisatie wordt geen CO ₂ opgenomen.
i	Explanation for the exclusion of any significant GHG sources or sinks from the quantification	Alle tot heden bekende CO ₂ -bronnen worden meegenomen in de emissie-inventaris.
j	Quantified indirect GHG emissions separated by category in tonnes of CO ₂ e	Alleen CO ₂ . Zie emissie-Inventaris in SmartTrackers.
k	The historical base year selected and the base-year GHG inventory	VWS hanteert 2019 als referentiejaar Zie paragraaf 5.1 in het CO ₂ -voortgangsverslag 2023.
l	Explanation of any change to the base year or other historical GHG data or categorization and any recalculation of the base year or other historical GHG inventory (6.4.1.), and documentation of any limitations to comparability resulting from such recalculation	De volgende wijzigingen zijn t.o.v. het referentiejaar 2019. Zie paragraaf 4.2. van het CO ₂ -voortgangsverslag 2023.
m	Reference to, or description of, quantification approaches, including reasons for their selection	Het Handboek 3.1 zoals uitgegeven door de SKAO vormt de basis voor de kwantificeringsmethode aangezien deze emissie-Inventaris onderdeel is van een CO ₂ -Prestatieladder certificering.
n	Explanation of any change to quantification approaches previously used	De kwantificeringsmethode is niet gewijzigd.
o	Reference to, or documentation of, GHG emission or removal factors used	De actuele lijst met emissiefactoren is te vinden in SmartTrackers onder het kopje meten.
p	Description of the impact of uncertainties on the accuracy of the GHG emissions and removals data per category	In het kwaliteitsmanagementplan staat in hoofdstukken 4 en 5 welke berekeningen en aannames zijn gemaakt. Ook staat er beschreven waar de data kan worden verbeterd.
q	Uncertainty assessment description and results	In het kwaliteitsmanagementplan staat in hoofdstukken 4 en 5 welke berekeningen en aannames zijn gemaakt. Ook staat er beschreven waar de data kan worden verbeterd.
r	A statement that the GHG report has been prepared in accordance with this document	Deze emissie-inventaris is opgesteld volgens paragraaf 9.3.1 uit de ISO 14064-1.

s	A disclosure describing whether the GHG inventory, report or statement has been verified, including the type of verification and level of assurance achieved	Deze emissie-inventaris is geverifieerd. In het kader van een CO ₂ -Prestatieladder certificering, zal de verificatie plaatsvinden tijdens de audit.
t	The GWP values used in the calculation, as well as their source. If the GWP values are not taken from the latest IPCC report, include the emissions factors or the database reference used in the calculation, as well as their source	Alle GWP-waardes zijn conform het laatste IPCC rapport. GWP van CO ₂ = 1 voor 100 jaar, . Koudemiddelen laboratoria RIVM: Na overleg met Aveco de Bondt blijkt dat de uitstoot van de lekkages van de koudemiddelen voor 2019 t/m 2021 niet substantieel is en niet hoeft te worden meegenomen in de voetafdruk. Eén kopie van de berekening en de mailwisseling met Acveco is opgeslagen in het dossier.

5.5 Pandenlijst 2023

Tabel 23: Pandenlijst 2023

Pandadres	Organisatieonderdeel	Bruto oppervlak m ²	Gehuurd oppervlak VWS	Energielabel	Opmerkingen
Parnassusplein 5	Kerndepartement	64.505	32.253	A	Tot 19 januari 2023 CCMO, RVS en NL-sportraad gehuisvest
Schedeldoekshaven 131	Kerndepartement	14.141	7.575	A+	Gehuurd BVO tot 1 februari: 5.275
Fentener van Vlissingenkade 1	Eenheid Secretariaten Tuchtcolleges Gezondheidszorg en Toetsing commissies Euthansie	4.522	7226	A	
Gustav Mahlerplein 117	RTG Amsterdam (en RTG Den Haag)	361	361	?	
Schuurmanstraat 2	RTG Zwolle (en Groningen)	26.491	189	A	
Bezuidenhoutseweg 30	SCP	18.011	3.530	A	Gehuurd BVO was tot 1 februari: 3.438 Vanaf 20 januari
	CCMO		958		
	RVS		865		
	NL-sportraad		1207		
	Gezondheidsraad		216		
Rijnstraat 50	Vrije ruimte: ESTT/CTG Den Haag	69.007	973	A	
	Kerndepartement; Covid '19 Volksgezondheid, Informatie & Coördinatie en RDO		2788		
	CIBG		6967		
	DUS-I		3103		
	Kloosterweg 22		CIBG		

A. van Leeuwenhoeklaan 9	RIVM	n.v.t	74.446?	?	
Lübeckplein 34	DVP N-O	5.635	918	A	
Signaalrood 15	DVP W	1.673	1.673	A	
Keizersgracht 5	DVP Z	7.573	1.057	?	
Graadt van Roggenweg 500	aCBG	31.610	5.673	A++	
Stadsplateau 1	IGJ	64.446	7.397	A++	
Graadt van Roggenweg 400	IGJ	14012	2327	A+	
Huis ter Heideweg 62	Dienst Testen	n.v.t	525	C	Tot 1 juli 2023
Magistratenlaan 82	RTG Den Bosch (voorheen Eindhoven)	6359	317	A+++	
Korte Voorhout 7	Gezondheidsraad	69.652	1391	A++	Tot 19 januari 2023